1. BLOK · KOGNITIVNÍ SUVERENITA

Slyšíte to chroupání? Citlivost, moudrost a dedikovaná kreativita jako etalony národní odolnosti

Radim Polčák · Masarykova univerzita, Ústav práva a technologií
Zápis z přednášky na konferenci IIČR 2026

Informace, inteligence a čas na rozhodnutí · 19. 11. 2026 · CEVRO Univerzita, Praha
AFCEA Česká pobočka, pracovní skupina PS07 Intelligence · CRIK při CEVRO Univerzitě
Stav 20. 11. 2026 · https://iicr.afcea.cz/zaznelo/

1. BLOK · KOGNITIVNÍ SUVERENITA

Radim Polčák

Masarykova univerzita, Ústav práva a technologií

Slyšíte to chroupání? Citlivost, moudrost a dedikovaná kreativita jako etalony národní odolnosti

---

Radim Polčák, profesor práva a technologií a prorektor Masarykovy univerzity, postavil přednášku na obrazu larvy tesaříka krovového, která nepozorovaně rozežírá krov a prozradí se jen tichým chroupáním. Od Wienerovy kybernetiky přes dopady velkých jazykových modelů na právnickou profesi došel k tezi, že schopnost zaslechnout skryté ohrožení a přijmout odpovědnost nemusí být výsadou seniorů a že by stát a společnost měli víc naslouchat mladé generaci.

Tesařík v krovu: hrozba, kterou není vidět

Řečník úvodem poznamenal, že jeho vystoupení bylo v programu zařazeno pod právo a regulaci, ale chtěl mluvit hlavně o biologii, konkrétně o tesaříkovi krovovém. Na fotografiích ukázal larvu i dospělého brouka a připomněl, že právnická fakulta Masarykovy univerzity tesaříka ve svých krovech skutečně objevila a krovy musela vyměnit.

Larva podle něj zvenku nezanechává žádné známky poškození. Krov uvnitř vyžírá tak, aby ho nezničila, ale při větším zatížení konstrukce skolabuje. V krovu může žít několik let, než vyleze a stane se z ní volně se pohybující brouk. Řečník naznačil, že obraz míří k Rusku, s dovětkem, že rozdíl mezi tesaříkem a Ruskem přece jen existuje: tesaříka nikdo ve škole nevychovává k přesvědčení, že je vyvoleným národem a má si vzít zpět území, o které kdysi přišel.

Detekce tesaříka je bez speciálních technologií velmi obtížná. Dá se ale zaslechnout: v noci, kdy je naprosté ticho a v Brně nejezdí ani šaliny, je při pozorném poslechu slyšet chroupání larvy. Kdo má chalupu, podle řečníka to chroupání někdy v noci zná.

Wiener: informace proti entropii a nejistota zákonodárce

Druhým pilířem přednášky byl Norbert Wiener, zakladatel kybernetiky. Řečník upozornil, že současná informatika na Wienerův odkaz úplně nenavazuje. Kybernetika byla koncipována jako filozofie života: Wienera zajímalo, čím se živé liší od neživého, a navazoval na poznatky vědců z přelomu 19. a 20. století, že jedinečnou vlastností života je schopnost autonomně čelit entropii. Výchozím předpokladem kybernetiky je, že informace je protikladem entropie.

Potíž podle Wienera spočívá v tom, že člověk nedokáže předem zjistit, co povede k informaci a co naopak k entropii. Řečník to doložil vlastní zkušeností člena Legislativní rady vlády. Když vláda předloží návrh předpisu, chce v podstatě slyšet, zda z něj bude informace, tedy zda po přijetí zvýší míru organizace země a lidí, kteří v ní žijí. Členové rady se podle řečníka snaží působit, že to vědí, ve skutečnosti to ale předem nikdo neví, protože faktorů je obrovské množství.

Pivo a fotbal: informace skrytá v balastu

Informace podle řečníka může vzniknout i z něčeho, co se v explicitní podobě jeví jako balast. Uvedl příklad dvou přátel v hospodě u piva a fotbalu: kdyby se jejich rozhovor rozkódoval, nebyla by v něm žádná informační výměna, a s každým dalším pivem by obsah byl horší. Implicitním výsledkem takového večera je přesto jedna z nejdůležitějších informací, kterou člověk potřebuje, totiž přátelství.

Kdyby se tatáž informace měla předávat explicitně, tedy kdyby si dva lidé tři hodiny opakovali, že se mají rádi, nefungovalo by to. Podstatná je podle řečníka lidská schopnost rozeznat informační potenciál.

Velké jazykové modely a hodnota juniorů v právu

Právo je podle řečníka jazyková skutečnost, a proto ho nástup velkých jazykových modelů zasahuje velmi výrazně a rychle. Velké advokátní kanceláře omezují juniorní pozice, protože práci juniorů dokáže odvést model, kterému senior zadává práci stejně jako dříve koncipientovi.

Uvedl čísla: velké pražské advokátní kanceláře propouštějí 10 až 20 % zaměstnanců, přestože objem práce jim ročně běžně roste o 7 až 8 %, a mezi juniorními pozicemi dosahuje úbytek klidně 50 až 60 %. Seniory se kanceláře nezbavují, ačkoli stojí čtyřnásobek, pětinásobek i desetinásobek juniora. Kdyby to šlo, okamžitě by to udělaly.

Otázkou tedy je, v čem spočívá hodnota seniora. Věk to podle řečníka není, což ilustroval slovenským vtipem o bačovi, který denně vypije půl litra slivovice, vykouří dvě krabičky cigaret a na otázku, kolik mu je let, odpoví 38, a také replikou Vlasty Buriana z pohádky Byl jednou jeden král, že by člověk neměl zestárnout, dokud nezmoudří. Řečník připustil, že odpověď nezná a že právnické fakulty ji hledají, protože absolventy musí připravit na konkurenci na trhu práce. Mohla by to být zkušenost, způsob myšlení, schopnost uvažovat v souvislostech, roli může hrát i důvěra, kterou u klienta budí věk. Jako jednu z možných odpovědí nabídl odpovědnost, ne v právním smyslu, ale jako schopnost odvést práci tak, aby ji už nikdo další nemusel kontrolovat.

Zmínil také možnost, že se nová generace bude odklánět od textu a vracet se k uvažování v symbolech, podobně jako ve středověku.

Studenti, kteří svítí na cestu

V souvislosti s výročím 17. listopadu řečník připomněl brněnský lampionový průvod a nedávné studentské protesty, o jejichž účastnících zaznívalo, že jsou to zmanipulované děti. Český národ má podle něj tradici, že v temných dobách nebo v dobách hrozící temnoty mu na cestu svítí studenti, kteří na sebe vzali odpovědnost a nechali do sebe mlátit i střílet. Právě taková odpovědnost může být přidanou hodnotou, přestože jde o mladé lidi.

K tématu vzdělání uvedl srovnání: v Silicon Valley má vysokoškolské vzdělání přes 60 % obyvatel starších 25 let, průměr OECD je přes 40 %, v České republice pod 30 % a v Karlovarském kraji pod 15 %.

Na závěr popsal pozorování u svého čtrnáctiletého syna: jeho generace, když narazí na uměle vygenerovaný obsah, ať jde o syntetické postavy, nebo text se zjevnými znaky generování, intuitivně ho pozná a vypne. Mladí jsou podle řečníka na toto prostředí lépe adaptovaní a budou adaptovaní ještě lépe. S opatrností se na ně proto lze spolehnout: uslyší chroupání tesaříka, a když na ně upozorňují, měli by je starší lépe poslouchat.

Dotazy a diskuse

Moderátor ocenil optimismus přednášky a zeptal se, zda jsme si podle řečníka schopni zachovat schopnost rozhodovat a rozumět.

> Moderátor sám shrnul, že řečník na otázku odpověděl příkladem syna: mladá generace má v sobě, aniž by k tomu byla vedena, schopnost umělý obsah vypnout a rozhodovat a rozumět sama.

Z pódia zazněla otázka, jakou roli má mladá generace v systému, ve kterém žijeme, a co mladým lidem doporučit, když se ptají po svém poslání.

> Řečník odmítl stereotyp, že škola je jen příprava na konkrétní profesi a že republika potřebuje hlavně technické obory. Vzdělání člověka posouvá v těžko definovatelných směrech; připomněl svého školitele profesora Heina, který zemřel ve věku 92 let a z jehož konzultací si pamatuje každou, aniž by uměl pojmenovat, co konkrétně mu daly. Podle výzkumu institutu systémových rizik je pro mladé ve věku 17–18 let problémem číslo jedna bydlení, a proto tíhnou k oborům s viditelným uplatněním, zatímco zásadní obory jako filozofie mají řádově menší zájem. Mezi lidmi, kteří chtějí a umějí pracovat, je přitom nezaměstnanost prakticky nulová, takže strach mít nemusí: radil jim zkrátka být a vzdělávat se. Dodal, že žádná generace v dějinách nebyla hloupější než předchozí, jen jiná. Krátká videa svému synovi zakazuje, protože jsou záměrně návyková a padají za to první sankce, ale připustil, že nějaký obsah mají, jen ho starší generace nechápe, protože je zvyklá na precizní text, kdežto tento obsah je částečně symbolický. Odkázal na Tomáše Špidlíka a jeho výklad křesťanské estetiky: lidé dřívějších dob uvažovali víc symbolicky, a možná se k tomu vývoj vrací.

Co z přednášky plyne pro stát

- Legislativní rada vlády ani nikdo jiný nedokáže předem spolehlivě odhadnout, zda nový předpis zvýší míru organizace společnosti; s touto nejistotou je třeba při tvorbě práva počítat.
- Velké jazykové modely už nyní mění trh práce v právu: velké pražské kanceláře propouštějí 10 až 20 % zaměstnanců a mezi juniory až 50 až 60 %, na což musí reagovat vysoké školy i stát.
- Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel nad 25 let je v ČR pod 30 % (průměr OECD přes 40 %, Karlovarský kraj pod 15 %); vzdělání nelze redukovat na přípravu pro konkrétní profesi.
- Skryté hrozby typu tesaříka v krovu je třeba umět zaslechnout; mladá generace má podle řečníka lepší schopnost rozpoznat uměle generovaný obsah a její upozornění by se měla brát vážně.

Otázky ze sálu poslané přes aplikaci

- Není to tak, že starší právník už zažil více soudních stání?
- Když se firmy zbaví juniorů, kdo pak doplní v budoucnu seniorní pozice až senioři “vymřou”?

Zápis pořadatelů ze strojového přepisu, ne autorizovaný text řečníka. Citace zveřejníme až po schválení řečníkem. Opravy: ps07@afcea.cz.

Čtení pořadatelů, ne společné stanovisko řečníků. Zápisy vycházejí ze strojového přepisu konference, ankety vyjadřují názor sálu, ne reprezentativní průzkum. Citace řečníků zveřejníme až po jejich schválení. Opravy a dotazy: ps07@afcea.cz. Volně k použití s uvedením zdroje „IICR 2026, AFCEA Česká pobočka“. Více na https://iicr.afcea.cz/zaznelo/